

Nalaz bjeloglavog supa na području koprivničkog prigorja

KRUNOSLAV ARAČ

1. Uvod

Nalaz bjeloglavog supa krajem listopada 2014. godine je za područje koprivničkog prigorja neočekivana i do sada nezabilježena pojava. Uzroci koji su utjecali na dezorijentaciju i iscrpljenost bjeloglavog supa bile su obilne kiše popraćene jakim, na mahove i olujnim, vjetrom koje su neprekidno trajale gotovo tjedan dana prije pronalaska. Jedinka je zbrinuta i prevezena u oporavište Centra za zaštitu ptica grabljivica udruge *Grifon* u mjestu Crnika, unutar Parka prirode *Velebit* gdje je nakon oporavka 23. svibnja 2015. godine puštena u svoje prirodno stanište.

2. Osnovni podatci

Bjeloglavi sup (*Gyps fulvus* Hablizl, 1783) obitava na području Europe, Azije i sjeverne Afrike na prostranim otvorenim područjima u kojima ima visokih nepristupačnih litica pogodnih za gniježđenje. Naraste u dužinu oko 100 cm s rasponom krila 240 – 280 cm, težak je 7 – 12 (14) kg pa po veličini pripada najvećim pticama u svijetu koje mogu letjeti. Glava i vrat prekriveni su bijelim paperjem. Letna pera i rep su crni, a ostali dijelovi tijela su kod odraslih jedinki svijetlosmeđi, a kod mladih tamnosmeđi i crnkasto prošarani. Spolovi se po vanjskom izgledu ne mogu razlikovati. Mlade ptice se od starijih razlikuju i po obojenosti vratne ogrlice, kljuna i očiju. Kod mladih su pera vratne ogrlice smeđa, kljun je tamnosiv, a oči su tamne. Kod odraslih su pera vratne ogrlice bijela, kljun je svijetlo sivožučkast, a oči su žute oko crne zjenice. Glasa se siktanjem

i zviždanjem. Letjeti može velikom brzinom, više od 160 km/h, a prilikom pretraživanja terena najčešće jedri poput većine grabljivica.

U Europi gnijezdi na području Bugarske, Cipra, Francuske, Grčke, Italije, Makedonije, Portugala, Srbije, Španjolske, Turske i Hrvatske. U Hrvatskoj se tijekom 19. stoljeća gnijezdio u Slavoniji (Papuk, Požeška kotlina, okolica Vukovara) gdje su se sve do početka 20. stoljeća još povremeno viđali pojedinačni primjerci. Bio je čest i u južnoj Dalmaciji gdje su još u prvoj polovici 20. stoljeća postojale kolonije (Biokovo, dubrovačko primorje, iznad Hutovog blata, klanac između Slanog i Popovog polja). U drugoj polovici 20. stoljeća gnijezdi se još samo na Kvarneru i Velebitu.¹ Tijekom 1999. godine zabilježena su posljednja tri para na gniježđenju u NP-u *Paklenica*.² U Hrvatskoj se danas redovito gnijezdi na kvarnerskim otocima Cresu, Plavniku, Krku i Prviću. Na otoku Pagu gnijezdi se neredovito nekoliko parova, a samotni se parovi ponekad gnijezde i s morske strane sjevernog Velebita.³ Tijekom 2013. godine u kolonijama na kvarnerskim otocima, na području ornitoloških rezervata na Cresu

1 KRALJ, Jelena: *Ornitofauna Hrvatske tijekom posljednjih dvjesto godina* // *Larus* 46 (ur. Zvonimir Devidé), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1997., 18.

2 LUKAČ, Gordan; VUJČIĆ-KARLO, Snježana; BOŽIČEVIĆ, Srećko; MARASOVIĆ, Zlatko: *Vodič kroz prirodnu i kulturnu baštinu Nacionalnog parka Paklenica*. Starigrad – Paklenica: Javna ustanova Nacionalni park Paklenica, 2007.

3 SUŠIĆ, Goran: *Bjeloglavi sup Gyps fulvus* // *Atlas selidbe ptica Hrvatske* (ur. Jelena Kralj, Sanja Barišić, Vesna Tutiš, Davor Čiković), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za prirodne znanosti, Zavod za ornitologiju, 2013., 70.

Sl. 1. Goran Sušić (predsjednik udruge *Grifon*, Zlatko Prugovečki (lovnik) i Zlatko Capek (predsjednik lovačke udruge *Jelen* Draganovec – Koprivnica) neposredno prije transporta bjeloglavog supa u oporavilište (snimio: K. Arač).

(Fojiška – Pod Predočica i Mali Bok – Koromačna), na području ornitološkog rezervata na Krku (Glavina – Mala Luka), na području ornitološkog rezervata na otoku Prviću te izvan područja rezervata na otoku Plavniku utvrđeno je gniježđenje 131 para.⁴

U Hrvatskoj ukupnu gnijezdeću populaciju čini 140 – 145 parova.⁵ Gnijezda gradi u rahlim kolonijama, a rijetko pojedinačno na liticama uz more. Svadbeni letovi počinju u studenom i prosincu. Jaja polaže od prosinca do ožujka. Gnijezdo je grubo građeno od suhih grančica. Nese 1 bjelkasto jaje koje može imati crvenkasto-smeđe pjege i veličine je oko 10 cm. Na jajima sjede mužjak i ženka oko 52

4 SUŠIĆ, Goran; RADEK, Vesna: *Procjena starija populacije bjeloglavih supova na području ornitoloških rezervata na Cresu, Krku i Prviću te na Plavniku u 2013. godini*. Rijeka: Centar za zaštitu ptica grabljivica Grifon, završno izvješće, 2013., 36.

5 Dostupno na: www.supovi.hr (29. 5. 2015.).

dana. Mladi ptici su čučavci i u gnijezdo im roditelji donose hranu oko četiri mjeseca, nakon toga su ovisni o roditeljima još i do tri mjeseca. Hrane se sa strvinom srednjih i krupnih sisavaca, a pri hranjenju najčešće biraju mekša tkiva. U potragu za hranom odlaze u skupinama u radijusu i do 200 km od matične kolonije. Odrasle ptice su uglavnom stanarice, a mlade ptice u jesen kreću na višegodišnju skitnju koja znade potrajati i do spolne zrelosti u četvrtoj ili petoj godini kada se u pravilu vraćaju na gniježđenje u područja matične kolonije. Supovi koji prežive prvih pet godina u prirodi najčešće dožive između 20 i 30 godina.

Smjerovi selidbe su im kompleksni i uglavnom su vezani za planinske lance, a rjeđe su zabilježeni smjerovi selidbe iznad nizinjskog dijela Hrvatske. Poznati selidbeni smjerovi mladih supova s kvarnerskog područja su: na sjeverozapad (slovenske, austrijske i talijanske Alpe), na zapad (uz Azurnu obalu do Pirineja i Španjolske), na jugozapad (Velebitom i Dinarskim lancem do Srbije, Rodopskih planina u Bugarskoj, prema Grčkoj, Turskoj i Izraelu do središnje Afrike), na sjever i sjeveroistok (preko Mađarske i Poljske do Švedske, Finske i europskog dijela Rusije), a ponekad ne slijede planinske lance pa su viđeni i u nizinjskom dijelu Hrvatske iznad Zagreba, Karlovca i Osijeka.⁶ U Crvenoj knjizi ugroženih ptica Hrvatske bjeloglavi sup je klasificiran kao ugrožena gnjezdarica (EN).

3. Nalaz na području koprivničkog prigorja

Prilikom obilaska lovišta dana 24. listopada 2014. godine lovnik lovačke udruge *Jelen* Draganovec – Koprivnica Zlatko Prugovečki i Josip Češnjaj u šumskom predjelu Blatnjak odsjek 38 na području državnog lovišta *Novigradska planina* opazili su na tlu uz šumsku cestu iznemoglog bjeloglavog supa. Zbog iscrpljenosti, sup nije ni pokušao poletjeti ili pobjeći pa su ga ulovili i stavili na obližnju lovačku čeku. Otišli su mu donijeti hranu, no kod povratka supa nisu pronašli.

Dva dana kasnije, prije redovnog lova na divlje svinje, lovnik Zlatko Prugovečki upoznao je sudionike lova s pojavom bjeloglavog supa na području na kojem će loviti kako bi svi

6 SUŠIĆ, Goran: Nav. dj., 71.

datno obratili pozornost kod pretraživanja terena, što je ubrzo rezultiralo i pronalaskom ptice. Bjeloglavi sup sjedio je na postranoj gariša te je pokušao poletjeti, ali je odmah počeo gubiti visinu i ubrzo je sletio na tlo u mladodj branjevini. U neposrednoj blizini događaja bio je i predsjednik lovačke udruge Zlatko Capek, koji je odmah nakon kratkog dogovora s lovnikom odlučio uhvatiti očigledno iznemoglu pticu. Pri ruci, kao pomoć, našao se samo sigurnosni crveni prsluk kojeg je skinuo te se zaputio put branjevine i ubrzo pronašao supa koji se pokušao udaljiti hodajući po tlu. Sup je ubrzo bio sustignut, ali se pokušao obraniti okrenuvši se na leđa te je kandžama dohvatio koljeno, a kljunom šaku Zlatka Capeka. No, ubrzo je bio savladan i odmah prevezen u prostorije doma lovačke udruge. Ponuđenu hranu od iznutrica divlje svinje odmah je konzumirao. Na osnovu boje očiju, kljuna i pera na vratnoj ogrlici utvrđeno je kako se radi o mladodjptici. Nakon hranjenja i jednog noćenja sup se znatno oporavio i s poda prostorije u kojoj je bio smješten, zauzeo je svoju „prirodnu“ poziciju na umivaoniku (koji joj je u ovom slučaju zamijenio neku liticu u prirodi), na koji je podigao hranu s poda kojom se hranio.

Nalaz bjeloglavog supa za ovo je područje neočekivana i do sada nezabilježena pojava. Mogući uzroci koji su utjecali na dezorijentaciju i iscrpljenost su obilne kiše popraćene jakim, na mahove i olujnim, vjetrovom koje su neprekidno trajale gotovo tjedan dana prije pronalaska.

O istom događaju u koordinaciji s autorom ovog članka odmah su upoznati nadležni inspektori za zaštitu prirode, lovstva te Centar za zaštitu ptica grabljivica udruge *Grifon* sa sjedištem u Senju, koja ima ugovor s Ministarstvom zaštite okoliša i prirode kojim je ovlaštena za preuzimanje, zbrinjavanje, liječenje i skrb ptica grabljivica. Drugi dan nakon zbrinjavanja (27. 10. 2014.), oko podneva, bjeloglavog supa su preuzeli predstavnici udruge *Grifon* koji su ga prevezli u volijeru oporavilišta u mjestu Crnika, 5 km južno od Svetog Jurja, unutar Parka prirode *Veľebit* na daljnju skrb gdje je prstenovan. U 2014. godini ovo je bio šesti spašeni sup: 4 bjeloglava supa spašena su na području kvarnerskih otoka i 1 na području Otoka u Baranji. Nakon potpunog oporavka, „koprivnički“ sup je 23. svibnja 2015. godine pušten u svoje prirodno stanište.

4. Zaključak

Za pronalazak i spašavanje iscrpljenog i izgladnjelog bjeloglavog supa na području koprivničkog prigorja zaslužni su svi članovi lovačke udruge *Jelen Draganovec* – Koprivnica kao sudionici lova. No, najzaslužniji su ipak bili Zlatko Capek i Zlatko Prugovečki po kojima je i sup dobio ime Zlatko Podravec te su bili osobno pozvani da ga puste u prirodu nakon njegova oporavka. Važno je još pritom napomenuti kako bjeloglavi supovi nesu samo jedno jaje, od kojih oko 60 % pokazuje uspješnost gniježđenja, a oko 75% mortaliteta ptica u prvoj godinu, dok drugu godinu doživi tek 10-ak ptica od 40-ak izletjelih mladih supova s područja kvarnerskih otoka na godišnjoj razini.⁷ Zbog toga je svako spašavanje bjeloglavog supa izuzetno značajno za održavanje njihove populacije. Ovim činom sačuvana je još jedna jedinka rijetke i impozantne vrste koja po veličini pripada među najveće leteće ptice na svijetu.

Literatura

- KRALJ, Jelena: *Ornito fauna Hrvatske tijekom posljednjih dvjesto godina* // *Larus* 46 (ur. Zvonimir Devidé), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1997.
- LUKAČ, Gordan; VUJČIĆ-KARLO, Snježana; BOŽIČEVIĆ, Srećko; MARASOVIĆ, Zlatko: *Vodič kroz prirodnu i kulturnu baštinu Nacionalnog parka Paklenica*. Starigrad – Paklenica: Javna ustanova Nacionalni park Paklenica, 2007.
- SUŠIĆ, Goran: *Bjeloglavi sup Gyps fulvus* // *Atlas selidbe ptica Hrvatske* (ur. Jelena Kralj, Sanja Barišić, Vesna Tutiš, Davor Čiković), Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za prirodne znanosti, Zavod za ornitologiju, 2013.
- SUŠIĆ, Goran; RADEK, Vesna: *Procjena stanja populacije bjeloglavih supova na području ornitoloških rezervata na Cresu, Krku i Prviću te na Plavniku u 2013. godini*. Rijeka: Centar za zaštitu ptica grabljivica Grifon, završno izvješće, 2013.

Internetski izvori

- www.supovi.hr (29. 5. 2015.).

7 SUŠIĆ, Goran; RADEK, Vesna: Nav. dj., 5.